

Організаційно-економічна взаємодія підприємств у ланцюзі експрес-доставки вантажів

У статті обґрунтовано методичний підхід до оцінки ефективності взаємодії суб'єктів ринку експрес-доставки вантажів у логістичному ланцюзі, ідентифіковані джерела та види синергійних ефектів, розроблено схему механізму організаційно-економічної взаємодії підприємств як вертикально інтегрованої структури.

Ключові слова: взаємодія, експрес-доставка, вантаж, ланцюг доставки, логістичний ланцюг.

В статье обоснован методический подход к оценке эффективности взаимодействия субъектов рынка экспресс-доставки грузов в логистической цепи, идентифицированы источники и виды синергических эффектов, разработана схема механизма организационно-экономического взаимодействия предприятий как вертикально интегрированной структуры.

Ключевые слова: взаимодействие, экспресс-доставка, груз, цепь доставки, логистическая цепь.

In the article the methodical approach to evaluating the effectiveness of the interaction of express freight market participants in the supply chain was grounded, sources and types of synergic effects were identify, the scheme for the organizational and economic mechanism of interaction between enterprises as a vertically integrated structure was developed.

Keywords: interaction, express delivery, cargo, supply chain.

Постановка проблеми. Ринкова трансформація вітчизняної економіки у поєднанні з процесами інтеграції та глобалізації змінює характер поведінки суб'єктів господарювання, змушуючи їх орієнтуватися виключно на платоспроможний попит, кон'юнктуру ринку та мінімізацію витрат. Постійне зростання обсягів світової торгівлі та розвиток глобальних ланцюгів поставок сприяє зростанню попиту на експрес-доставку вантажів (листів, бандеролей, посилок, дрібних вантажних одиниць тощо), яку розглядають як специфічний сегмент логістичних послуг за принципами «точно в термін» та «від дверей до дверей». Оскільки основною ознакою даного сегмента ринку вантажних перевезень є швидкість доставки, авіаційний транспорт відіграє у цьому випадку ключову роль. Складність процесів експрес-доставки за участю авіаційного транспорту, потреба в ресурсах та високі ризикованість і непрогнозованість логістичної діяльності різних суб'єктів ринку обумовлюють необхідність розвивати логістичну систему та спільно використовувати

ключові компетенції задля успіху на ринку, що, своєю чергою, вимагає нових форм і методів взаємодії підприємств для підвищення якості обслуговування кінцевих споживачів.

Актуальність дослідження обумовлена швидкими темпами зростання світового та національного ринків експрес-доставки, трансформацією бізнес-моделей виробничо-комерційної діяльності основних його учасників та можливістю підвищення якості та надійності доставки експрес-відправлень за рахунок впровадження сучасних логістичних концепцій, спрямованих на покращення взаємодії підприємств у ланцюзі експрес-доставки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Концептуальні підходи до формування і функціонування логістичних ланцюгів сформульовано в наукових працях провідних іноземних та вітчизняних вчених Дж.Р. Стока і Д.М. Ламберта [1], В.І. Сергеева [2], Л.Б. Міротіна [3], Є.В. Крикавського [4], Н.І. Чухрай [5]. Проблеми взаємодії підприємств транспорту досліджені такими науковцями, як Є.М. Сич [6], М.Я. Постан [7] та ін. При проведенні даного дослідження були використані концептуальні підходи до синхронізації в логістичних системах пасажирського транспорту В.Н. Трегубова [8], а також результати досліджень В.С. Лукінського щодо моделювання процесів доставки вантажів «точно в термін» на автомобільному транспорті [9].

Однак у науковому колі досі не вироблено єдиного підходу щодо використання логістичних концепцій в управлінні процесами експрес-доставки вантажів та організаційно-економічних інструментів взаємодії підприємств у логістичному ланцюзі експрес-доставки.

Метою статті є розробка концептуальної моделі взаємодії підприємств у ланцюзі експрес-доставки з метою отримання синергійного ефекту.

Виклад основного матеріалу. Аналіз особливостей діяльності різних суб'єктів ринку експрес-доставки дозволить установити такі закономірності:

- здійснюється перехід від вузької спеціалізації і регіональної орієнтації компаній до диверсифікації і глобалізації;
- розширюється спектр послуг від класичної експрес-доставки листів і посилок до комплексного логістичного обслуговування в ланцюгах товарного руху;
- зв'язки між суб'єктами ринку експрес-доставки стають усе складнішими і різноманітнішими;
- для забезпечення якості задоволення потреб споживачів учасники повинні взаємодіяти в межах ланцюга експрес-доставки.

Суб'єкти міжнародного ринку експрес-доставки вантажів та форми їх взаємодії з авіакомпаніями

Типи компаній	Тип відправлень	Форма співпраці з авіакомпаніями
Поштові компанії, що використовують авіапошту	Конверти та пакунки до 30 кг	Авіаційне перевезення в основному віддається на аутсорсинг авіакомпаніям
Міжнародні кур'єрські компанії	Конверти та пакунки до 75 кг	Авіаційне перевезення в основному віддається на аутсорсинг авіакомпаніям
Глобальні експрес-перевізники (інтегратори)	Конверти та пакунки до 75 кг	Зазвичай оперують власними ПС, деякі напрямки віддані на аутсорсинг авіакомпаніям, операторам ПС або авіачартерним компаніям
Авіаційні вантажні експедитори	Пакунки та об'єднані відправки понад 75 кг чи все, що вміщується у ПС	Авіаційне перевезення в основному віддається на аутсорсинг авіакомпаніям та, іноді, операторам ПС чи авіачартерним компаніям

З погляду потенційних відправників вантажу чи пошти, тобто клієнтів авіаперевізників, ринок вантажних авіаційних перевезень можна розділити на чотири основні категорії поставальників відповідно до їх основного бізнесу: поштові та кур'єрські компанії, експедитори та інтегровані експрес-перевізники. Їх узагальнена характеристика вміщена в таблиці.

Хочемо звернути увагу на принципові зміни в діяльності поштових компаній, які все більше диверсифікують свої бізнес-портфоліо від простого перевезення листів до таких послуг, як переміщення пакунків, оброблення замовлень, електронний бізнес, логістичне та фінансове обслуговування. Це стало можливим завдяки міжнародному пом'якшенню структури міжнародного та національного регулювання, що керує забезпеченням поштового обслуговування. Уряди лібералізують свої поштові ринки у відповідь на альтернативні форми конкуренції, появу нових типів учасників ринку вантажних перевезень.

Дослідження специфіки виробничо-комерційної діяльності різних суб'єктів ринку експрес-доставки за участю авіаційного транспорту дозволило зробити висновок про еволюцію бізнес-моделей їх діяльності та значне розширення меж діяльності. По суті, протягом останніх десятиріч стираються грані, які визначали спеціалізацію того чи іншого учасника ланцюга експрес-доставки на окремих ринках чи послугах. Зв'язки між суб'єктами ринку експрес-доставки стають усе складнішими і різноманітнішими. А це означає, що їх треба досліджувати і ефективно управляти, забезпечувати технічну та технологічну сумісність учасників транспортного процесу, узгоджувати економічні інтереси, розподіляти ризики та відповідальність.

Наявність різноманітних форм і методів взаємодії учасників ланцюга експрес-доставки обумовлює необхідність оптимізації і пошуку нових управлінських рішень щодо підвищення економічної ефективності спільної діяльності різних підприємств. У статті [10] нами запропоновано використання концепцій «ощадного виробництва» та «6 сигм», що дозволяє ідентифікувати джерела втрат у ланцюзі експрес-доставки, а також удосконалити бізнес-процеси за рахунок синхронізації взаємодії підприємств і підвищення ефективності їх трансакцій. Таким чином, увага дослідника концентрується на транспортних, експедиційних та логістичних операціях, що створюють цінність для споживача.

За результатами узагальнення існуючих дефініцій можемо констатувати, що під синергійним ефектом взаємодії підприємств у ланцюзі експрес-доставки розуміємо зміну ефективності діяльності господарюючих суб'єктів унаслідок взаємодії з іншими економічними організаціями, що зумовлюється виникненням так званого системного ефекту (ефекту емерджентності) та супроводжується частковою втратою кожним з партнерів їх незалежності у прийнятті стратегічних і оперативних рішень.

Ми підтримуємо точку зору І. Ансоффа, який у роботі «Стратегічне управління» виокремив основні джерела синергійного ефекту при взаємодії підприємств [11]:

- 1) економія операційних витрат, що пов'язана з операційною діяльністю;
- 2) економія фінансових (у тому числі інвестиційних) ресурсів;
- 3) економія витрат на управління;
- 4) економія «ринкових» витрат за рахунок посилення влади на ринку.

На рис. 1 представлено основні джерела, чинники впливу та види синергійних ефектів, які можна отримати за рахунок ефективної взаємодії підприємств у ланцюзі експрес-доставки.

Будь-яке конкретне експрес-перевезення представляє собою пошук компромісів між інтересами суб'єктів перевезення з пріоритетом отримувача вантажу, зміну пріоритетів перевізників з орієнтації на покращення внутрішніх показників діяльності (оборотність транспортних засобів, продуктивність праці, швидкість руху, обсяг тонно-кілометрів тощо) на покращення системних показників, важливих для клієнта – точність виконання замовлення, схоронність вантажу, вартість доставки.

Принциповими положеннями при формуванні ланцюга експрес-доставки є орієнтація на вимоги споживачів і досягнення цілей усіх учасників ланцюга експрес-доставки. При цьому ланцюг експрес-доставки створюється і діє як цілісне складне організаційно-економічне утворення, яке виконує функції управління сервісними, матеріальними і супутними їм інформаційними і фінансовими потоками, складається з декількох структурних елементів – суб'єктів-учасників і об'єктів-процесів – і має розвинені зв'язки із зовнішнім середовищем. Підприємства – ланки ланцюга мають різну диференційовану позицію, різні інтереси і можливості для задоволення потреб споживачів.

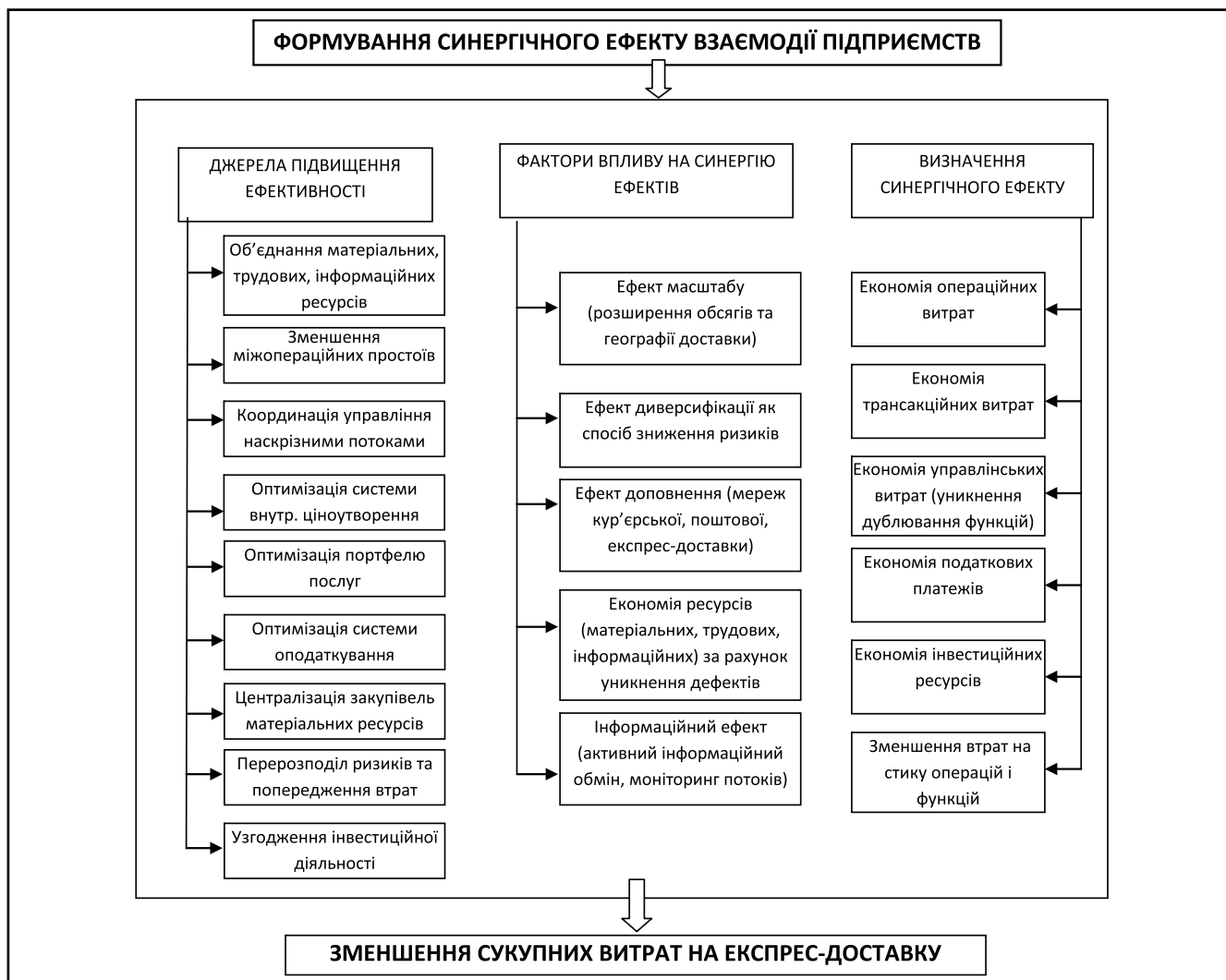


Рисунок 1. Джерела та види синергії в ланцюзі експрес-доставки вантажів

Сповідуючи принцип централізації управління в ланцюзі експрес-доставки, вважаємо, що ядром ланцюга, підприємством-лідером, має бути компанія – інтегратор експрес-доставки, яка визначає оптимальний рівень обслуговування споживачів через формування стандартного та індивідуалізованого набору послуг, визначає вибір технічних засобів та технологій для здійснення процесів з транспортування, вантажопереробки та управління рухом потоків вантажів і пошти, а також визначає політику ресурсо- та енергозбереження і вимоги до своїх бізнес-партнерів. Організаційно-економічний механізм взаємодії представлений на рис. 2. Компанія-інтегратор ланцюга експрес-доставки у взаємодії з бізнес-партнерами, які надають транспортні, посередницькі та інші супутні послуги, намагається побудувати такий ланцюг доставки, щоб, з одного боку, досягти балансу інтересів між його учасниками, а з іншого – забезпечити доставку пошти і вантажів «точно в термін» згідно з вимогами споживачів з мінімальними витратами матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів.

Організаційно-економічна сутність механізму взаємодії розкривається через форми, методи та інструменти, які виз-

начаються відповідно до принципів рівноправності, взаємовигідності, взаємодопомоги, взаємовідповідальності, інформаційного забезпечення, постійного контролю і моніторингу вантажопотоків, гнучкості в обслуговуванні, надійності дотримання термінів доставки, екологічної та авіаційної безпеки.

Реалізація процесу взаємодії учасників експрес-доставки може відбуватися фінансово-економічними, адміністративними, організаційно-правовими та соціальними методами за допомогою таких інструментів, як ліцензування та міжнародне і національне регулювання, страхування, контролінг, координація діяльності, синхронізація процесів тощо.

Запропонована вертикально інтегрована структура дозволить забезпечити максимальну координованість дій і синхронізацію окремих процесів в єдиний бізнес-процес експрес-доставки, орієнтований на споживача. Аналіз організаційно-технологічних схем експрес-доставки вантажів за участю авіаційного транспорту виявив ряд вузьких місць, пов'язаних з інформаційним обміном між учасниками даного процесу, а також між ними і державними контролюючими органами. Автором обґрунтовано доцільність використання системи електронного документообігу вантаж-

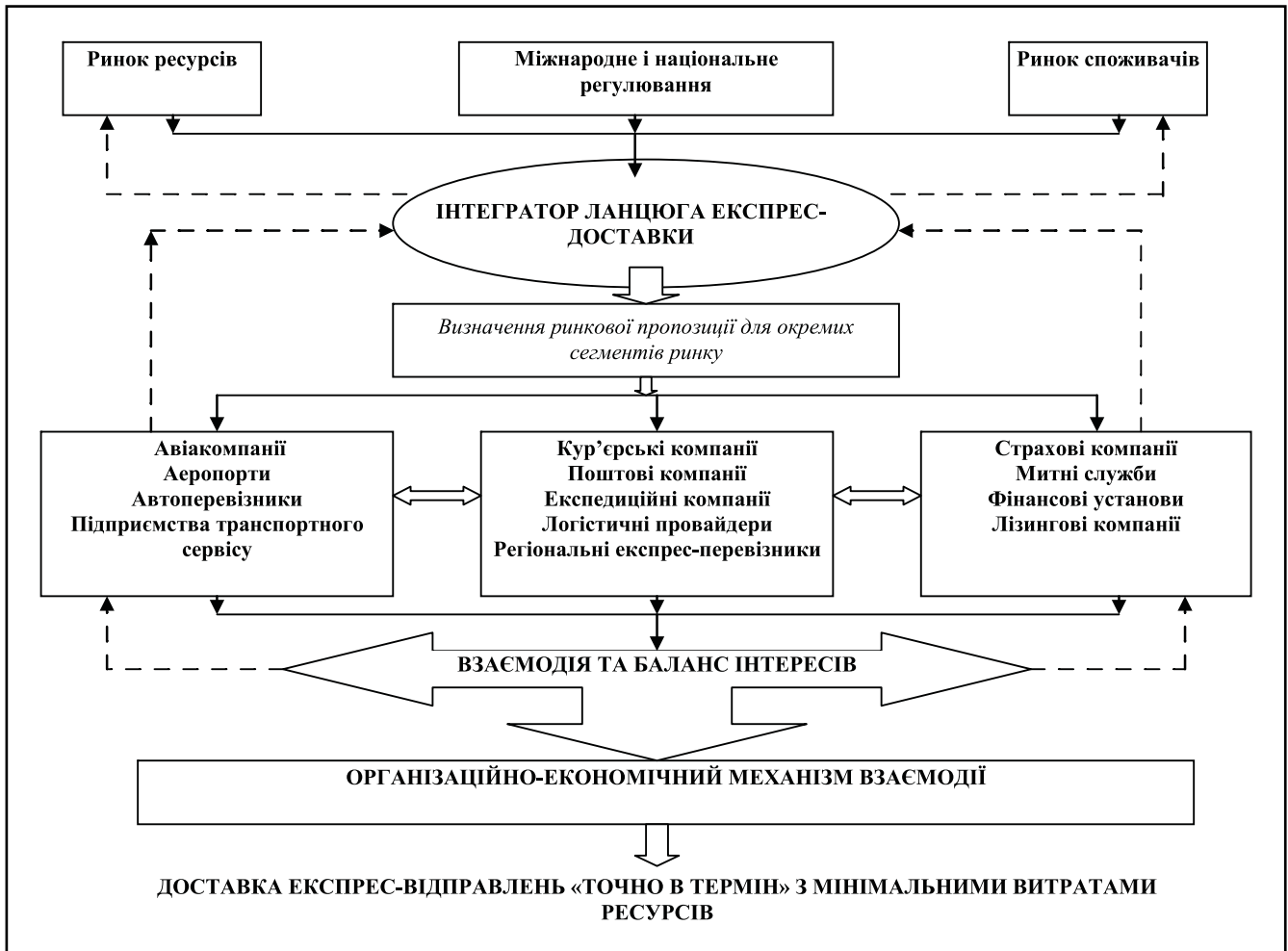


Рисунок 2. Схема організаційно-економічного механізму взаємодії підприємств у ланцюзі експрес-доставки вантажів

них перевезень E-freight, ініційованої і розробленої під егідою IATA, а також розроблено модель «єдиного електронного вікна» (ЄЕВ) експрес-перевезень, яка може бути рекомендована для вітчизняних аеропортів і дозволить синхронізувати рух матеріальних (експрес-відправлень), інформаційних та фінансових потоків та процеси вантажопереробки, а також зробити їх більш прозорими та керованими [12].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Розробка управлінських рішень щодо оптимізації ланцюга експрес-доставки вантажів за участю різних суб'єктів передбачає підсилення ефекту синхронізації потоків, процесів та економічних інтересів ланок цього ланцюга та здійснюється за допомогою комп'ютерного моделювання та використання економіко-математичних методів. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо інтенсифікації виконання окремих операцій у логістичному ланцюзі та координацію взаємодії підприємств з метою пошуку компромісу економічних інтересів.

Список використаних джерел

1. Сток Дж.Р. Стратегическое управление логистикой. Пер. с англ. 4-е изд. / Сток Дж.Р., Ламберт Д.М. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 797 с.

2. Сергеев В.И. Корпоративная логистика: 300 ответов на вопросы профессионалов / [В.И. Сергеева, В.В. Дыбская, Е.И. Зайцев, А.Н. Стерлигова и др.]. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 976 с.

3. Миротин Л.Б. Логистика интегрированных цепочек поставок: Учебник / Миротин Л.Б., Некрасов А.Г. – М.: Экзамен, 2003. – 256 с.

4. Крикавський Є.В. Логістичні системи: навчальний посібник / Крикавський Є.В., Чернописька Н.В. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2009. – 264 с.

5. Чухрай Н. І. Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики. Монографія / Чухрай Н., Гірна О. – Львів: «Інтелект-Захід», 2007. – 232 с.

6. Сыч Е.Н. Транспортно-производственные системы: развитие и функционирование. Монография / Е.Н. Сыч. – К.: Наук. думка, 1986. – 166 с.

7. Постан М. Экономико-математические модели смешанных перевозок / М. Постан. – Одесса: Астропринт, 2006. – 376 с.

8. Трегубов В.Н. Логистические концепции как методологическая основа синхронизации в логистических системах // Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. – 2011. – №66. – С. 181–193.

9. Лукинский В.С., Шульженко Т.Г., Соколов К.А. Модели и методы интермодальной транспортной логистики: современное состоя-

ние и перспективы. [Электрон. ресурс]. Режим доступа: <http://simulation.su/uploads/files/default/ikm-mtmts-77-82.pdf>

10. Юденко Є.В. Синтез концепцій ощадного виробництва та шестисти сургм в управлінні експрес-перевезеннями вантажів // Є.В. Юденко // Проблеми системного підходу в економіці: зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2010. – Вип. 32. – С. 155–163.

11. Ансофф. И. Стратегическое управление. [Электрон. ресурс]. Режим доступа: <http://library.oseu.edu.ua/docs/Ansoff.pdf>

12. Юденко Є.В. Інструменти інформаційної взаємодії підприємств в ланцюгу експрес-доставки вантажів // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2012. – №7(161). – Ч. 1. – С. 55–61.

І.П. ЛИТВИНЕНКО,
аспірант, НДЕІ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Роль міжнародних організацій у процесі надання Україні міжнародної технічної допомоги

Стаття присвячена актуальному питанню співробітництва України з міжнародними організаціями в рамках залучення міжнародної технічної допомоги (МТД) задля оцінювання обсягу технічного сприяння, що надходить від міжнародних організацій, та його впливу на економічний розвиток України.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, міжнародні організації, економічний розвиток, міжнародне співробітництво.

Статья посвящена актуальному вопросу сотрудничества Украины с международными организациями в рамках привлечения международной технической помощи (МТД) ради оценивания объема технического содействия, которое поступает от международных организаций, и его влияния на экономическое развитие Украины.

Ключевые слова: международная техническая помощь, международные организации, экономическое развитие, международное сотрудничество.

Article is devoted to topical issues of cooperation between Ukraine and international organizations within the framework of international technical assistance (ITA) for evaluating the volume of technical assistance received from international organizations and how its impact on the economic development of Ukraine.

Постановка проблеми. Тема дослідження має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Для багатьох країн світу технічна допомога є основним видом допомоги та фінансування в цілому, наданої як розвиненими країнами, так і міжнародними організаціями (МО). Україна зацікавлена в отриманні такого роду допомоги, оскільки це сприяє вирішенню глобальних завдань, таких як: створення високоефективної економіки, збільшення науково-технічного потенціалу, досягнення високих життєвих стандартів, соціальний розвиток, пом'якшення гостроти проблеми бідності, розвиток людських ресурсів, розвиток інфраструктури, нарощування потенціалу в цілях підвищення конкурентоспро-

можності країни, реформування державного управління, підтримка інституційних реформ і т.д.

Сутність дослідження полягає в тому, що основними донорами технічної допомоги являються міжнародні організації, які справляють значний вплив на розвиток міждержавних економічних відносин. Одним з основних завдань міжнародних організацій є сприяння розвитку співпраці в тій чи іншій сфері, або ж в цілому комплексі областей. До початку ХХІ століття склалася система міжнародних організацій, покликана здійснювати регулювання і сприяння розвитку світогосподарських зв'язків, метою якої є забезпечення стабільного економічного та соціального розвитку країн шляхом надання фінансової, технічної та інших видів допомоги в інвестиційній діяльності та реалізації господарських зв'язків. Технічне сприяння міжнародних організацій підсилює самостійність України і зміцнює її партнерські зв'язки в процесі самостійного розвитку. В даний час рушійною силою технічного співробітництва між Україною та МО є мета спільної участі у світовій економіці. Основне завдання реалізації процесу надання технічної допомоги полягає у створенні більш сприятливих умов для України задля отримання користі від процесу глобалізації і лібералізації. Незважаючи на те що глобалізація відкриває широкі можливості, її благами розвинені країни користуються досить нерівномірно і також нерівномірно розподіляються її втрати. Україна стикається з особливими труднощами в плані вжиття заходів у вирішенні цього головного завдання. Діяльність у галузі технічного співробітництва сприяє зміцненню потенціалу України в області проведення цілеспрямованої і ефективної політики і участі в двосторонніх, регіональних і багатосторонніх переговорах з питань, що стосуються торгівлі, інвестицій та розвитку; активізації інституціонального розвитку; підвищення рівня інформованості з проблем глобального розвитку; обміну досвідом; розширення регіонального співробітництва; та зміцнення співробітництва між різними зацікавленими сторонами, зокрема між урядом, неурядовими організаціями і приватним сектором.